

Protocol kindermishandeling

Naar een intensere samenwerking tussen justitie en hulpverlening

Christel De Craim¹ & Els Traets²

Op 30 maart 2010 werd te Antwerpen, op de veiligheidsconferentie intrafamiliaal geweld, met focus op kinderen, het Protocol Kindermishandeling ondertekend door de minister van Justitie en de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

I. EEN KORTE VOORGESCHIEDENIS

Naar aanleiding van de tragische gebeurtenissen in augustus 1996, de alom bekende zaak *Dutroux*³, werd er op initiatief van Koning Albert II en bij goedkeuring door de ministerraad van 30 augustus 1996 de “Nationale Commissie tegen Seksuele Uitbuiting”⁴ opgericht. De zaak *Dutroux* had immers pijnlijk aangetoond dat er meerdere tekortkomingen bestonden op het vlak van bescherming tegen seksuele vergripen. De regering heeft, onder druk van de publieke opinie⁵, in die periode een hele reeks initiatieven, zowel op beleidsmatig als op juridisch vlak, genomen.

Ter herinnering, de Nationale Commissie had drie doelstellingen⁶:

- een beter zicht krijgen op het fenomeen seksuele uitbuiting bij kinderen;
- het gevoerde Belgische beleid op het vlak van uitbuiting evalueren;
- concrete voorstellen formuleren.

Hoewel de Nationale Commissie gecreëerd werd naar aanleiding van ernstige vormen van seksuele uitbuiting en kindermoord, werd er van bij de start geopteerd om aandacht te geven aan alle vormen van (seksueel) geweld op kinderen.

Op 23 oktober 1997 werd door de Nationale Commissie een eindrapport neergelegd waarin niet minder dan 35 concrete voorstellen werden opgenomen. Het zou

ons te ver leiden om ze allemaal te overlopen; niettemin willen we bij enkele blijven stilstaan.

Een van de aanbevelingen betrof het in de Grondwet opnemen van de bepaling dat elk kind recht heeft op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit. Artikel 22*bis* van de Grondwet werd een feit op 23 maart 2000⁷.

De Nationale Commissie stelde eveneens voor dat alle vormen van seksuele uitbuiting zouden worden verboden, aangezien het om een schending van de rechten en de integriteit van de mens gaat. De wet van 13 april 1995 tot bestrijding van mensenhandel en kinderpornografie (*BS* 25 april 1995), de wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen (*BS* 25 april 1995), de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van de minderjarige (*BS* 17 maart 2001) en de wet van 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen praktijken van huisjesmelkerij (*BS* 2 september 2005) zijn hieraan tegemoetgekomen. De Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid heeft de wetten van 1995 geëvalueerd en heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd om de bescherming van minderjarigen nog te versterken. Zie hiervoor www.dsb-spc.be.

De Nationale Commissie had ook oog voor het beroepsgeheim en de spanningen die dat met zich meebracht. Ze verwees naar het jurisprudentiële begrip “noodtoestand”, een rechtvaardigingsgrond die door het Hof van Cassatie in uitzonderlijke omstandigheden als verantwoording van een schending van het beroepsgeheim werd aanvaard, maar stelde een meldingsrecht voor en vroeg om een wetgevend initiatief. Artikel 458*bis* Sw.⁸ werd in 2000 na een lang en moeilijk debat

1. De Craim Christel is attaché bij de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid.

2. Attaché dienst Jeugdproblematiek, Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid.

3. De affaire *Dutroux* kwam aan het licht in augustus 1996.

4. Nationale Commissie tegen Seksuele Uitbuiting wordt voor de leesbaarheid in deze tekst afgekort tot Nationale Commissie.

5. Cf. de Witte Mars, 20 oktober 1996.

6. Eindrapport van de Nationale Commissie tegen Seksuele Uitbuiting, 23 oktober 1997, p. 1.

7. Wetsvoorstel van senator Nathalie de T' Serclaes, wetgevingsstuk nr. 2-21, 16 juli 1999.

8. De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen voerde een art. 458*bis* Sw. toe dat bepaalt: “Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of zijn beroep houder is van geheimen en die hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405*ter*, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422*bis*, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht, of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische en fysieke integriteit van de betrokkene en hij deze integriteit zelf of met behulp van anderen niet kan beschermen.”

een feit en maakte het mogelijk dat onder specifieke voorwaarden bepaalde vormen van kindermishandeling aan de procureur des Konings worden gemeld.

Verschillende aanbevelingen van de Nationale Commissie liggen aan de oorsprong van het nu ondertekende Protocol Kindermishandeling. Deze hadden betrekking op:

- het opnemen van verantwoordelijkheid door elke actor;
- de “articulatie”⁹ tussen de justitiële en psycho-medisch-sociale (welzijns)sector;
- de grenzen van justitie en het feit dat justitie niet alles kan oplossen. Voor bepaalde situaties wordt beter eerst beroep gedaan op de bestaande structuren binnen de welzijnssector;
- de gelijkwaardigheid van de justitiële sector en de welzijnssector, als partners in de aanpak van deze problematiek. De justitiële sector en welzijnssector moeten wederzijds vermijden dat het slachtoffer voor de keuze slechts in staat is één weg te bewandelen of te mogen inslaan. Er bestaat geen beste weg, maar iedereen kan wel een beste traject volgen in functie van de individuele situatie;
- de oprichting van een overlegstructuur in elk gerechtelijk arrondissement met als doel de brug te vormen tussen justitie en hulpverlening door vorming en overleg;
- het uitwerken van een gedragslijn kwaliteitsvolle zorg.

Tijdens de interministeriële conferentie voor de bescherming van de rechten van het kind op 17 december 1997 werd beslist dat het de minister van Justitie zou zijn die belast werd met de uitvoering van de voorstellen geformuleerd in het eindrapport van de Nationale Commissie die “*verband houden met de procedures van optreden bij mishandeling en uitbreiding van de bescherming van het jonge slachtoffer*”¹⁰. De interministeriële conferentie bepaalde dat een werkgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van de minister van Justitie en van de bevoegde gemeenschapsministers en gewestministers en betrokken besturen en diensten van de rechterlijke overheid alsook een lid van de Nationale Commissie, tot taak had om die voorstellen te onderzoeken. Hierbij werd bepaald dat de werkgroep een aantal voorstellen specifiek zou onderzoeken meer bepaald¹¹:

- de zaak actief aan het gerecht onttrekken, wat betekent dat de psycho-medische-sociale sectoren de situaties moeten behandelen;
- geen hiërarchie tussen het optreden van het gerecht en het optreden van de sociale sectoren;

- erkenning van de voorwaarden van de sociale aanpak binnen de perken van het beroepsgeheim en mogelijkheid voor justitie om de voorkeur te geven aan de sociale aanpak;
- overstapmogelijkheden tussen de sectoren en interventiemodellen;
- oprichting in ieder arrondissement van een raad voor kindermishandeling;
- bevestiging van de rol van de diensten voor bijzondere jeugdzorg, de diensten voor slachtofferhulp en de centra voor hulpverlening bij mishandeling;
- recht zelf toegangspoort voor interventie te kiezen;
- recht op hulp onder bescherming van het beroepsgeheim, in uitzonderlijke omstandigheden en voor een beperkte tijd recht om het vluchtadres geheim te houden voor de familie;
- recht te worden onderzocht door een multidisciplinair team en oprichting van gespecialiseerde teams op het niveau van het gerecht;
- mogelijkheid voor het gerecht om gebruik te maken van een verslag opgesteld door een dienst voor hulpverlening.

In 1998 nam de toenmalige minister van Justitie het initiatief om een werkgroep kindermishandeling op te richten. Na een eerste gezamenlijke vergadering op 19 november 1998 werd beslist om een Nederlandstalige en Franstalige/Duitstalige werkgroep kindermishandeling op te richten gelet op de decretale verschillen in de aanpak van een probleem als kindermishandeling.

Eind november 1998 gingen zowel de Nederlandstalige als de Franstalige/Duitstalige werkgroep kindermishandeling van start. In eerste instantie nam het kabinet van de minister van Justitie het voorzitterschap waar, waarna het – medio 1999 – werd overgenomen door de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid.

Het slaan van bruggen tussen de justitiële, politionele en welzijnssector stond centraal in de werkzaamheden van beide werkgroepen teneinde een gelijkwaardige aanpak van kindermishandeling voor elk kind mogelijk te maken.

Door de Nederlandstalige werkgroep kindermishandeling werd concreet een stappenplan uitgewerkt, waarbij het traject, dat een dossier kan doorlopen, zo duidelijk mogelijk werd gemaakt en er getracht werd om bruggen te slaan tussen de hulpverleningssector en de justitiële sector.

Een stappenplan, waarin zowel de manier van informe-

9. De Franstalige term “articulation” is bijna onvertaalbaar in het Nederlands. Het “op elkaar afstemmen” is de vertaling die het dichtst lijkt aan te leunen bij de betekenis van “articulation”. Daarom wordt er in dit artikel, maar ook in het Protocol Kindermishandeling gesproken over “articulatie” hoewel dit niets vandoen heeft met het correct uitspreken van woorden.

10. Document betreffende de interministeriële conferentie voor de bescherming van de rechten van het kind, mishandeling van kinderen, voorstellen betreffende een actieplan naar aanleiding van de voorstellen van de Nationale Commissie tegen Seksuele Uitbuiting van Kinderen, 17 december 1997, p.3.

11. *Ibid.*, p.3 en p.4.

ren als adviseren, het melden en het onderzoeken ervan onder de loep werd genomen, werd gerealiseerd. Het stappenplan tekende een gedragslijn uit waarbij een kwaliteitsvolle zorg in de aanpak van kindermishandeling werd nagestreefd. Deze gedragslijn werd ontwikkeld, rekening houdend met de toenmalige wettelijke context, hoewel er al werd verwezen naar het plan Integrale Jeugdhulpverlening.

Op 20 december 2002 werden aan de minister van Justitie de eindnota's van de beide werkgroepen voorgelegd, die afgezien van de afzonderlijke totstandkoming, toch grotendeels dezelfde aanbevelingen deden. Zo stelden beide werkgroepen voor om op arrondissementeel en nationaal vlak vormen van overleg op te richten tussen personen werkzaam binnen de hulpverlening, de gerechtelijke instanties en de lokale politie. Bovendien werd een stappenplan uitgewerkt¹². Waar de Nederlandstalige werkgroep eind 2002 aangaf klaar te zijn met zijn werkzaamheden, werd door de Franstalige/Duitstalige werkgroep gevraagd om de werkzaamheden te kunnen verderzetten, aangezien een aantal knelpunten nog niet grondig werd besproken.

Eind 2005 nam de toenmalige minister van Justitie de beslissing om de werkgroepen herop te starten met het oog op een actualisering en finalisering van de werkzaamheden. De heer Maes, toenmalig advocaat-generaal bij het hof van beroep te Gent en mevrouw Robesco, advocaat-generaal bij het hof van beroep te Luik, werden door de minister van Justitie respectievelijk aangesteld tot voorzitter van de Nederlandstalige en Franstalige/Duitstalige werkgroep kindermishandeling. De Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid nam verder zijn coördinerende en adviserende rol bij deze werkzaamheden op.

De Franstalige-Duitstalige werkgroep kindermishandeling werkte een interventieprotocol uit tussen de medisch-psycho-sociale sector en de justitiële, politionele sector teneinde de aanpak van kindermishandeling te optimaliseren¹³.

De Nederlandstalige werkgroep kindermishandeling werkte een afsprakenprotocol kindermishandeling uit waarin zes aanbevelingen werden gedaan.

De eerste aanbeveling ging over het stappenplan, dat hernomen en geactualiseerd werd. Het stappenplan bestond uit trajectbeschrijvingen en streefde ernaar om aan het kind, ongeacht waar de eerste melding binnenloopt, een gelijkwaardig traject aan te bieden

met respect voor de noden en de rechten van het kind. Hiermee werden aanbevelingen nrs. 11 en 16 van het eindrapport van de Nationale Commissie uitgevoerd¹⁴.

De tweede aanbeveling was de noodzaak om structureel overleg op arrondissementeel niveau mogelijk te maken en dit te kaderen binnen de bestaande structuur van de arrondissementele raden voor het slachtofferbeleid. De werkgroep bleef ervan overtuigd dat ook op Vlaams niveau een overlegstructuur inzake kindermishandeling nodig was en drong aan op de oprichting van een centrale structuur, dit in uitvoering van aanbeveling nr. 11 van de Nationale Commissie¹⁵.

Een derde en zeer belangrijke aanbeveling handelde over het casegebonden overleg. De werkgroep heeft de intentie geuit om minstens na te gaan of casegebonden overleg inzake kindermishandeling tussen justitie, politie en hulpverlening mogelijk zou kunnen zijn en volgens welke modaliteiten. Het gaat hier om casegebonden overleg tussen de kernactoren (hulpverleners, magistraten en politie), in het geval van en onder voorwaarden van onder meer artikel 458bis Sw. en in de gevallen waarbij één van de kernactoren al kennis heeft van tussenkomsten van een andere kernactor. Het "protocol van moed" werd beschouwd als een kernaanbeveling, omdat eindelijk de grenzen van het beroepsgeheim als knelpunt ervaren voor het efficiënt optreden in de problematiek, zouden kunnen worden afgetast.

De Nederlandstalige werkgroep vroeg dan ook uitdrukkelijk aan de minister van Justitie om de opportuniteit, de wettelijkheid en de werkbaarheid van deze aftasting onder de vorm van een arrondissementeel beperkt proefproject te kunnen onderzoeken.

Het multidisciplinair team justitie – als vierde aanbeveling van het afsprakenprotocol – moest in de eerste plaats optreden in het belang van het slachtoffer en het verhaal van het kind via objectieve elementen staven. Het team zou de nodige forensische deskundigheid moeten bezitten en expertise hebben inzake sporenonderzoek en medische details. Het team zou ook de gebruikelijke psychologische testen moeten kennen en een deskundig oordeel kunnen vellen over een expertiseverslag, een attest en een medisch verslag kunnen uitleggen en helpen begrijpen met het oog op het opnemen van twee functies: adviseren en ondersteunen van magistraten van het parket en van de zetel evenals van de onderzoeksrechters.

12. Het stappenplan werd uitgetekend op basis van de wijze waarop de dossiers intrafamiliale en extrafamiliale kindermishandeling in de praktijk opgevolgd werden.
 13. "Protocole d'intervention entre le secteur médico-psycho-social et le secteur judiciaire" werd ondertekend op 27 april 2007.
 14. Eindrapport van de Nationale Commissie, p. 44 en 57.
 15. *Ibid.*, p. 45.

Ten slotte beveelde de werkgroep in een vijfde en zesde aanbeveling aan dat er werk werd gemaakt van permanente vorming en informatieverbreiding¹⁶.

In het kader van het afsprakenprotocol bepleitte de Nederlandstalige werkgroep ook het aanstellen van referentiefiguren binnen hulpverlening, justitie en politie.

II. HET PROTOCOL KINDERMISHANDELING... EEN FEIT

Het Verdrag voor de rechten van het kind stelt een integrale aanpak van kindermishandeling voorop. Zowel binnen de sector van de (jeugd)hulpverlening als binnen de justitiële sector worden initiatieven genomen en projecten op touw gezet op het vlak van kindermishandeling. Maar kindermishandeling is vaak een complex en moeilijk te ontrafelen kluwen van verstoorde relaties en gekwetste mensen. Een (te) eenzijdige aanpak kan hierop dan ook vaak geen antwoord bieden. Er is nood aan samenwerking, aan het leren kennen van elkaars bevoegdheden en beperkingen en aan een structureel overleg op beleidsniveau om samen te zoeken naar oplossingen.

Minister van Justitie Stefaan De Clerck en Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen ondertekenden op 30 maart 2010 het "Protocol Kindermishandeling". Met deze ondertekening nemen zij verschillende engagementen op zich die gericht zijn op een betere en meer afgestemde aanpak van kindermishandeling. Het gaat niet enkel om nieuwe verbintenissen. In het protocol worden ook de bestaande initiatieven van beide ministers bevestigd en opnieuw onderschreven. De ministers verbinden zich met de ondertekening tot:

- het organiseren van een structureel overleg rond kindermishandeling op (Vlaams) beleidsniveau;
- het bevorderen en organiseren van overleg betreffende kindermishandeling in welzijnsteams binnen de bestaande arrondissementele raden voor slachtofferbeleid;
- een blijvende aandacht voor sensibilisatie, informatie en vorming;
- het verspreiden van een gemeenschappelijke richtlijn inzake kindermishandeling, "stappenplan kindermishandeling".

§ 1. OPRICHTEN VAN OVERLEGSTRUCTUREN

Enkel door (niet-casusgebonden) overleg tussen de actoren van justitie en hulpverlening kan worden gekomen tot een integrale aanpak van kindermishandeling. Dit overleg dient te gebeuren op twee niveaus, namelijk

op het lokale vlak (gerechtelijk arrondissement) en op beleidsniveau.

In eerste instantie zetten beide ministers sterk in op arrondissementeel overleg. De arrondissementele raden voor het slachtofferbeleid zullen, in subgroepen kindermishandeling, geregeld samenkomen om te vergaderen over (problemen in) de aanpak van kindermishandeling. Zo zal in overleg tussen de verschillende actoren binnen het arrondissement getracht worden tot oplossingen te komen. Deze subgroepen kindermishandeling bestaan vandaag reeds in de meerderheid van de gerechtelijke arrondissementen in Vlaanderen. Het Protocol Kindermishandeling verankert dan ook een bestaande structuur voor deze arrondissementen. Tegelijk wordt een impuls gegeven aan gerechtelijke arrondissementen, waar een dergelijk overleg nog niet op touw werd gezet, binnen de arrondissementele raden samen te komen rond kindermishandeling. Het is mogelijk dat de deelnemers aan een dergelijk overleg op structurele problemen stoten die het lokale niveau overstijgen en niet binnen het arrondissement kunnen worden aangepakt. Deze zullen vervolgens door de subgroepen kindermishandeling worden gerapporteerd aan het "Vlaams Forum Kindermishandeling".

Dit "Vlaams Forum Kindermishandeling" is een nieuw op te richten overlegstructuur waarvan enkel de krijtlijnen in het Protocol Kindermishandeling worden vastgelegd. De samenstelling en modaliteiten van het overleg worden later vastgelegd in een overeenkomst tussen de bevoegde ministers en dit na overleg met het praktijkveld. Het Forum heeft tot opdracht aanbevelingen te doen naar de bevoegde overheden en mee op zoek te gaan naar oplossingen voor gesignaleerde structurele problemen. Zij kunnen, op eigen initiatief of op hun verzoek, advies verstrekken aan de bevoegde federale en Vlaamse ministers over elke aangelegenheid die van belang is voor de ontwikkeling van het beleid inzake kindermishandeling.

Ten slotte bevestigen beide ministers de intentie om een proefproject op te zetten in één gerechtelijk arrondissement voor dossiergebonden overleg.

§ 2. SENSIBILISATIE, INFORMATIE EN VORMING

Preventie en vroege detectie van kindermishandeling zijn noodzakelijk voor een efficiënte aanpak ervan. Een algemene informatieverbreiding naar de ganse (Vlaamse) bevolking en meer specifiek naar (aanstaande) ouders is in het licht daarvan essentieel. De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin neemt deze verbintenis op zich. Een specifieke

16. Begin januari 2002 werd al een brochure "Kindermishandeling" voorgesteld aan de pers en ter beschikking gesteld van het grote publiek via de justitiehuisen, de parketten en de diensten van Kind en Gezin. Deze brochure maakte de personen, die geconfronteerd worden met onrustwekkende situaties van misbruik ten aanzien van kinderen, wegwijs in het kluwen van hulpverlening, politie en parket en kwam tot stand door de samenwerking tussen het vroegere federale ministerie van Justitie en het Vlaamse ministerie van Welzijn.

sensibilisatie die gericht is naar slachtoffers, hun ouders, daders, ... zal gebeuren door beide ministers, elk binnen hun bevoegdheidsdomein en op elkaar afgestemd waar dit mogelijk en wenselijk is.

Daarnaast is er ook nood aan informatie en communicatie binnen de sectoren van (jeugd)hulpverlening en politie en justitie. Dit is een taak die (verder) zal worden opgenomen door respectievelijk de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de minister van Justitie.

Daarbij aansluitend onderschrijven beide ministers het belang van vorming van de betrokken actoren in het praktijkveld.

§ 3. STAPPENPLAN KINDERMISHANDELING

Tot slot engageren de ministers De Clerck en Vandeurzen zich ertoe het “stappenplan kindermishandeling” te verspreiden aan de betrokken actoren. Dit stappenplan vormt een gedragscode voor een kwaliteitsvolle interventie en zal als een gemeenschappelijke richtlijn worden verspreid. Dit stappenplan werd in 2007 reeds via de parketten-generaal van Brussel, Gent en Antwerpen verspreid onder de (Nederlandstalige) parketmagistraten.

In de richtlijn wordt gesteld dat elke interventie (idealerweise) volgens vijf opeenvolgende stappen verloopt: informatie, advies, melden, onderzoek en diagnose en tot slot zorgplan en opvolging/vervolgving en strafuitvoering. Elk van deze stappen wordt toegelicht voor zowel de hulpverleningssector als de justitiële sector. In concrete gevallen zullen deze stappen niet altijd even strikt afgelijnd zijn en niet noodzakelijk met dezelfde snelheid worden doorlopen. Toch is het belangrijk de verschillende stappen te onderscheiden en toe te lichten. Een hoeksteen van een goede aanpak van kindermishandeling is namelijk de kennis van de actoren aangaande de eigen mogelijkheden en beperkingen alsook de weg die gevolgd kan worden binnen de andere sectoren. Doorheen het hele traject dient de veiligheid van het kind steeds de centrale bekommernis te zijn.

De *eerste stap* die wordt onderscheiden is de informatie-inwinning. Deze fase, die in veel gevallen zal samengaan met de tweede stap (advies), beoogt twee doelstellingen. Vooreerst wordt de (bredere) bevolking bewust gemaakt van het bestaan van het fenomeen kindermishandeling. In deze zin gaat dit nauw samen met het engagement van informatie en sensibilisatie dat door de ministers wordt aangegaan door de ondertekening van het protocol kindermishandeling (zie hoger, punt 2). In tweede instantie wordt informatie verspreid over de mogelijkheden binnen hulpverlening en justitie. Op deze manier kan de betrokken persoon in concrete omstandigheden een geïnformeerde keuze maken of hij

of zij meldt binnen justitie dan wel binnen de hulpverlening.

Stap twee betreft het inwinnen van concreet advies. Het stappenplan stelt hier voornamelijk advies binnen de hulpverlening voorop, aangezien een concrete adviesvraag door het parket zou kunnen worden geïnterpreteerd als een melding, een aangifte of klacht. In dat geval kan een strafrechtelijk onderzoek op gang worden gebracht, zonder dat dit de intentie was van de betrokken persoon. Voor een adviesvraag binnen de sector van de hulpverlening worden de Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK) naar voor geschoven. Iedereen die dat wenst (slachtoffer, dader, ouders, andere personen uit de leefomgeving van de minderjarige, ...) moet met een adviesvraag bij de hulpverlening terechtkunnen. De hulpverlener heeft op dat ogenblik de taak om de verschillende opties (zowel buitengerechtelijk als gerechtelijk) en de gevolgen van de keuze voor één van beide uit te leggen. Ook de nodige contactgegevens voor een melding (geadviseerde dienst, politie of parketmagistraat) worden meegedeeld.

Een melding van kindermishandeling (*stap drie*) kan zowel binnen de hulpverlening als bij politie of parket. Wat een melding binnen de hulpverleningssector betreft, wordt in het stappenplan duidelijk gesteld dat dit mogelijk moet zijn bij alle actoren. Er is met andere woorden niet gekozen voor een centraal meldpunt kindermishandeling, vanuit de overtuiging dat dit remmend zou werken. Alle actoren moeten dan ook in staat zijn om een melding van kindermishandeling te ontvangen en erop te reageren. Indien nodig kunnen zij op hun beurt terecht bij het VK als (meer gespecialiseerd) aanspreekpunt. Een melding binnen justitie is voor dader en slachtoffer steeds mogelijk bij zowel politie als justitie, waarbij het stappenplan herinnert aan de aangifteplicht voor (politie)ambtenaren. Indien zij kennis krijgen van een strafrechtelijk feit, hebben politieambtenaren de verplichting dit ter kennis te brengen van de procureur des Konings. Ook voor hulpverleners bestaat er een mogelijkheid tot melding van gevallen van kindermishandeling aan de procureur des Konings, indien voldaan is aan de voorwaarden van artikel 458bis van het Strafwetboek. Dit artikel stelt dat wie gebonden is door een beroepsgeheim, zijn geheimhoudingsplicht mag doorbreken om melding te doen aan de procureur des Konings van een misdrijf waarvan een minderjarige het slachtoffer werd. Er werd een limitatieve lijst van misdrijven opgenomen in artikel 458bis van het Strafwetboek, die in grote lijnen kan worden samengevat als: fysieke of seksuele mishandeling van een kind, verwaarlozing en genitale verminking. Een bijkomende voorwaarde luidt dat de geheimplichtige het slachtoffer zelf heeft onderzocht of door hem in vertrouwen werd genomen en dat hij zelf, noch met hulp van andere hulpverleners, de fysieke of psychische integriteit van het kind niet langer kan waarborgen, terwijl

er een ernstig en dreigend gevaar voor deze integriteit bestaat.

De vierde stap die onderscheiden kan worden is deze van diagnose en onderzoek. Voor de hulpverleningssector kan deze minder gemakkelijk afgelijnd worden dan voor de justitiële sector, waar duidelijke stappen en acties te onderscheiden zijn. Binnen de hulpverlening zal, rekening houdend met de specifieke contextfactoren, een hulpverleningstraject worden uitgestippeld. Een belangrijke vraag hierbij is of het gaat om intrafamiliale of extrafamiliale kindermishandeling, dan wel om een zorgwekkende opvoedingssituatie zonder dat er sprake is van kindermishandeling. Ook de urgentiegraad van de situatie speelt hierin een belangrijke rol, waarbij, net als doorheen het hele traject, de veiligheid van het kind centraal staat. Algemeen kan worden gesteld dat voor intrafamiliale kindermishandeling, voor zover de veiligheid van het minderjarige slachtoffer kan worden gegarandeerd, de voorkeur gegeven wordt aan een traject binnen de hulpverlening. In gevallen van extrafamiliale kindermishandeling moet in samenspraak met de betrokkenen overwogen worden of de gerechtelijke autoriteiten moeten worden ingelicht.

Ook binnen de justitiële sector wordt het kind centraal geplaatst. Om die reden wordt in het stappenplan gesteld dat er steeds een afzonderlijk proces-verbaal wordt opgesteld en overgemaakt aan de sectie jeugd van het parket van de procureur des Konings, dit met het oog op het openen van een POS¹⁷-dossier. Indien nodig kunnen dan ook (dringende) beschermende maatregelen worden gevorderd voor de jeugdrechter. In geval van kindermishandeling staan twee bijzondere technieken ter beschikking van het strafrechtelijk onderzoek, met name de seksuele agressieset (SAS) en het audiovisueel verhoor van minderjarigen. Voor wat het strafrechtelijk onderzoek betreft, zijn er twee pistes mogelijk, het opsporingsonderzoek onder leiding van de procureur des Konings en het gerechtelijk onderzoek onder leiding van de onderzoeksrechter. Voor beide wegen worden in het stappenplan de mogelijkheden besproken die de procureur des Konings en de onderzoeksrechter hebben ten aanzien van het minderjarige slachtoffer, de meerderjarige verdachte en de minderjarige verdachte.

Voor de vijfde stap wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen hulpverlening (zorgplan en uitvoering) en justitie (vervolgning en strafuitvoering). Steeds wordt een onderscheid gemaakt tussen het perspectief van het slachtoffer en dat van de dader.

Het stappenplan schuift een vrijwillige hulpverlening van het slachtoffer naar voor. Ook hierbij wordt de

voorwaarde gesteld dat de veiligheid van het kind niet in het gedrang komt. In dat geval kan de hulpverlener zelf een hulpaanbod opstarten, al dan niet samen met een partner binnen het eigen netwerk. Is vrijwillige hulpverlening niet langer mogelijk, dan ligt de weg naar het Comité Bijzondere Jeugdzorg en de Bemiddelingscommissie open. Ook in deze fase kan nog de stap gezet worden naar het parket, hetzij door een aangifte door het slachtoffer, hetzij door een melding door de hulpverlener binnen het kader van artikel 458bis Strafwetboek. Ook voor de dader geeft het stappenplan de voorkeur aan vrijwillige hulpverlening. De idee van gezinsgerichte begeleiding wordt vooropgesteld, opnieuw met de voorwaarde dat de veiligheid van het kind wordt gegarandeerd.

Na het opsporings- of gerechtelijk onderzoek (stap 4) kunnen door de strafrechter sancties worden uitgesproken, of kan de jeugdrechter ten aanzien van het slachtoffer of de minderjarige dader maatregelen nemen. In beide gevallen is een traject binnen de hulpverlening mogelijk. Ten aanzien van de meerderjarige dader kan de strafrechter bijvoorbeeld een opschorting of uitstel onder voorwaarden toestaan (probatie), waarbij deze voorwaarden betrekking kunnen hebben op begeleiding voor een welbepaald probleem. Ingeval er ernstige gronden zijn om aan te nemen dat de dader in een staat van krankzinnigheid of in een ernstige staat van geestesstoornis verkeert, die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden, kan hij worden geïnterneerd. Ook na de uitspraak is hulpverlening nog mogelijk, onder andere in het kader van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Wanneer de dader een minderjarige is, kan de jeugdrechtbank maatregelen nemen op basis van de wet van 8 april 1965, of binnen de voorwaarden van artikel 57bis van deze wet de jongere uit handen geven. Tot slot wordt ook voor deze vijfde stap binnen de justitiële sector het perspectief van het slachtoffer toegelicht. Vooreerst wordt door de wet van 17 mei 2006 een aantal rechten toegekend aan het slachtoffer in het kader van de strafuitvoering. Daarnaast kan de jeugdrechter ten aanzien van het minderjarige slachtoffer van kindermishandeling beschermende maatregelen nemen op basis van het decreet van 7 maart 2008 (voor Vlaanderen) en de ordonnantie van 29 april 2004 (voor Brussel).

III. TOT BESLUIT....

Ministers Vandeurzen en De Clerck hebben met de ondertekening van het Protocol Kindermishandeling een duidelijk signaal gegeven dat zij meer en beter willen samenwerken in de aanpak van kindermishandeling. Structureel overleg tussen de actoren uit de justitiële en de hulpverleningssector wordt als een belangrijk punt naar voor geschoven. Dit overleg dient te

17. Problematische opvoedingssituatie.

gebeuren zowel op lokaal niveau als op het Vlaamse niveau. Het protocol onderlijnt daarnaast het belang van informatie, sensibilisatie en vorming. Tot slot omvat het protocol een “stappenplan kindermishandeling”, dat een richtlijn vormt voor de aanpak van kindermishandeling, zowel binnen de sector van de (jeugd)hulpverlening als binnen de justitiële sector. Deze richtlijn zal door de beide ministers worden verspreid aan de actoren binnen het praktijkveld.

De ministers De Clerck en Vandeurzen onderschrijven met de ondertekening van dit protocol de bestaande goede praktijken, maar zetten daarnaast ook sterk in op structureel overleg. Dit protocol vormt dan ook een belangrijk startpunt voor meer samenwerking en een opstap naar een gemeenschappelijke aanpak van kindermishandeling¹⁸.

18. Het Protocol Kindermishandeling kan online nagelezen worden via deze link: www.strafrechtelijkbeleid.be, doorklikken naar Criminaliteit – Jeugdproblematiek – Kind in gevaar, of rechtstreeks: http://www.dsb-spc.be/web/index.php?option=com_content&task=view&id=71&Itemid=96.